

Преждевременно напускане на училище и учащи с увреждания и/или със специални образователни потребности

Заклучителен обобщен доклад

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

ПРЕЖДЕВРЕМЕННО НАПУСКАНЕ НА УЧИЛИЩЕ И УЧАЩИ С УВРЕЖДЕНИЯ И/ИЛИ СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ

Заклучителен обобщен доклад

Европейската агенция за специални образователни потребности и приобщаващо образование (Агенцията) е независима и самоуправляваща се организация. Агенцията се финансира от министерствата на образованието на държавите членки и от Европейската комисия с подкрепата на Европейския парламент.

Съфинансирано от
Програма „Еразъм +“
на Европейския съюз

Подкрепата на Европейската комисия за изготвянето на това издание не следва да се тълкува като одобрение на неговото съдържание, което отразява единствено мнението на авторите. Комисията не носи отговорност за съдържанието в изданието информация или за начините, по които тя би могла да се ползва.

Личните становища, изразени в този документ, не отразяват непременно официалното становище на Агенцията, на нейните държави членки или на Европейската комисия.

Редактор: Гари Скуайърс

Възпроизвеждането на части от документа е допустимо при ясно упоменаване на източника. Препратки към документа трябва да бъдат оформени, както следва: Европейска агенция за специални образователни потребности и приобщаващо образование, 2017 г. *Преждевременно напускане на училище и учаци с увреждания и/или със специални образователни потребности: Заключение обобщен доклад.* (ред. Г. Скуайърс). Одензе, Дания

За осигуряване на по-широк достъп този доклад е наличен на 25 езика и е предоставен в достъпен електронен формат на уеб страницата на Агенцията: www.european-agency.org

Настоящият текст е превод на оригиналния текст на английски език. В случай на съмнение относно точността на информацията в преводния текст, моля, направете справка с оригиналния текст на английски език.

ISBN: 978-87-7110-664-0 (в електронен вид)

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2017

Секретариат
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Тел.: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Офис в Брюксел
Rue Montoyer, 21
BE-1000 Brussels Belgium
Тел.: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД	5
КОНТЕКСТ	6
КОНСТАТАЦИИ	6
Определяне и съпоставяне на ПНУ като резултат	6
Моделиране на ПНУ като процес, в който участва сложен набор от взаимодействащи сили	9
Мониторинг и системи за ранно предупреждаване	13
ПРЕПОРЪКИ	15
ПРОДУКТИ НА ПРОЕКТА	18

УВОД

Преждевременното напускане на училище (ПНУ) е широко дефинирано като явление, при което младите хора прекратяват официалното си образование преди завършване на гимназиалния курс на обучение. Европейският съюз (ЕС) си е поставил за цел до 2020 г. да намали ПНУ във всички държави членки до 10 %.

През периода 2015–2016 г. Европейската агенция за специални образователни потребности и приобщаващо образование (Агенцията) осъществи проект, насочен към преждевременното напускане на училище. Първата част на проекта включваше преглед на литературата с цел да се установят рецензирани изследвания, проведени в Европа. Стана ясно, че литературата, предоставяща сведения за изследвания, осъществени в Европа, е оскъдна. Бе взето решение да се обхване литература от целия свят, основно от Съединените щати и Австралия, където политиките за справяне с ПНУ имат по-дълга история и са във фокуса на вниманието по-отдавна. Литературата, в която се изследва ПНУ сред учащите с увреждания и/или със специални образователни потребности (СОП), не е добре развита. Въпреки това няма съмнение, че учащите с увреждания/СОП са особено изложени на риск от ПНУ. Това доведе до изготвянето на първия доклад по проекта, в който бе описан подходът към прегледа на литературата и бяха изложени основните констатации (Европейска агенция, 2016 г.).

Втората част на проекта включваше анализ на политиката на ЕС в сравнение с установената литература. Във втория доклад бе изследвано до каква степен политиките на ЕС отразяват доказателствата, съдържащи се в литературата (Европейска агенция, 2017 г.). Заключение на доклада бе, че политиката в общи линии съответства на резултатите от изследванията.

Прегледът на литературата и анализът на нейното отражение върху политиката обусловиха съчетаването на двата подхода. Това, от своя страна, доведе до разработването на модел, който може да послужи за по-задълбочен анализ на ситуацията във всички държави членки. Моделът може да се ползва също от вземащите решения на местно равнище за привличане на заинтересованите страни и разработване на политики за намаляване на ПНУ. Този подход допринася за преодоляване на различията в начина, по който се определят ПНУ и уврежданията/СОП. Той позволява също да се потърсят възможности за пренос на резултати от изследвания, които могат да бъдат специфични за района, в който е проведено изследването.

В този заключителен обобщен доклад са представени основните доказателства и идеи. В него, наред с основните препоръки към разработващите политики, отново е описан моделът за разглеждане на ПНУ, който се очерта при първите два доклада.¹

¹ За краткост този обобщен доклад не включва цитати от ползваната литература, тъй като те са обширни. Пълен списък на ползваната литература и документи за политики се съдържа в двата първоначални доклада (Европейска агенция, 2016 г. и 2017 г.).

КОНТЕКСТ

Съществува консенсус, че завършването на гимназиално образование е от решаващо значение за шансовете за живот, благополучие, здраве и заетост на всеки човек, както и за намаляване на риска от социално изключване. Степента на завършване на гимназиално образование е различна в различните държави — членки на ЕС, като процентът на ПНУ варира от 4,4 % до 21,9 % през 2014 г. Намаляването на ПНУ е определено като приоритет за действие, като целта е до 2020 г. то да бъде сведено до 10 % във всички държави членки. Спадът в средния дял на преждевременно напускащите училище от 14,3 % през 2009 г. на 11,1 % през 2015 г. донякъде доказва, че е постигнат напредък към осъществяването на тази цел. Смята се, че учащите с увреждания/СОП са особено уязвими към ПНУ, и това представлява още едно предизвикателство пред държавите членки. Целенасочената работа с учащи с увреждания/СОП и подобряването на степента на завършване на училище сред тях биха били в унисон с по-широката Цел за устойчиво развитие (ЦУР 4) на ЮНЕСКО в областта на образованието до 2030 г.

КОНСТАТАЦИИ

В рамките на проекта документите за политики на ЕС бяха съпоставени с наличната литература в областта на ПНУ, за да се открият предизвикателствата, пред които са изправени разработващите политики при набеязването на действия за намаляване на ПНУ. Бяха констатирани:

- трудности при постигането на съгласие и прилагането на общи определения;
- необходимост ПНУ да се разглежда като поредица от процеси, протичащи през целия живот на учащия, а не като резултат;
- фактът, че ПНУ може да засегне различни подгрупи учащи и всеки от тях е изложен на различни рискове и се влияе от различни защитни фактори;
- фактът, че действията, залегнали в политики, се делят на такива, съсредоточени върху превенция, интервенция и компенсация;
- фактът, че действията трябва да бъдат съсредоточени върху различни нива, сред които подобряване на училищната среда, насърчаване на ангажираността и мотивацията на учащите и акцент върху по-широките социални аспекти от живота на учащите.

Въз основа на констатациите бе разработен модел в помощ на създаването на политики на равнището на ЕС, на национално и на местно равнище.

Определяне и съпоставяне на ПНУ като резултат

Да се измери и съпостави степента на ПНУ в различните държави членки не е лесна

работа. Възрастта, на която младите хора могат законно да прекратят официалното си образование, е различна в отделните страни и варира между 14 и 18 години. Естевао и Алварес (2014) дават различни определения за официално и функционално образование. Първото се основава на законната възраст за напускане на училище, а второто се отнася до ПНУ без необходимите умения и квалификация за успешно навлизане на пазара на труда, независимо от възрастта при напускане. Това дава различни възможности за отчитане на ПНУ:

- Въз основа на младите хора, които напускат училище преди навършване на законната възраст за това в конкретни държави членки
- Въз основа на младите хора, които напускат училище без подходяща квалификация за преход към пазара на труда
- Въз основа на младите хора, които остават в училище до навършване на законната възраст за напускане, но не придобиват подходяща квалификация.

На пръв поглед изглежда, че учащите с увреждания/СОП са особено склонни да напускат училище без подходяща квалификация независимо от възрастта за напускане и е по-вероятно да бъдат класифицирани като „неангажирани с трудова дейност, образование или обучение“ (NEET). Това обаче зависи от групите учащи, които обхваща категорията „учащи с увреждания/СОП“. В някои държави тълкуват понятието „учащи с увреждания/СОП“ широко и включват в него млади хора, които не покриват образователните изисквания, докато в други държави това понятие е ограничено само до учащи със сериозни затруднения. Видно е също, че някои социални групи са непропорционално представени сред учащите с увреждания/СОП. Тези групи включват млади хора с малцинствен етнически произход, нисък социално-икономически статус или в неравностойно положение. Това още веднъж показва, че учащите с увреждания/СОП не са хомогенна група и имат различни образователни и социални потребности.

Трябва да се подхожда внимателно към значението на понятието „подходяща квалификация“ и видовете заетост и по-нататъшно образование, които се имат предвид. Съществуват някои доказателства, че за определени групи учащи с увреждания/СОП преходът от средно към след средно образование е предначертан, като акцентът е поставен върху конкретна квалификация без оглед на способностите или стремежите на учащите. Така те напускат училище без подходяща квалификация, която да им осигури заетост на по-късен етап, или отпадат, преди да са добили квалификация. Редица изследвания сочат, че за учащите с увреждания/СОП преходът е по-труден отколкото за техните връстници, което води до по-голям риск от ПНУ или по-ниска квалификация.

Определението на ЕС за ПНУ, използвано от Евростат, също изглежда съсредоточено върху функционалното образование, тъй като предполага завършване на гимназиален курс (каре 1).

Европейският съюз определя преждевременно напусналите училище като хора на възраст между 18 и 24 години, които имат само прогимназиално или по-ниско образование и вече не участват в никаква форма на образование или обучение.

Следователно преждевременно напуснали училище са тези, които имат само предучилищно, начално или прогимназиално образование, или са се обучавали по-малко от 2 години в гимназиалния курс (Европейска комисия, 2011 г.)

Каре 1. Определение на Европейския съюз, използвано от Евростат

Определението на Евростат предлага прагматично решение за преодоляване на различията в измерването на ПНУ в отделните държави членки, тъй като въвежда завършването на гимназиално образование като единна мярка. Предимството е, че така отделните държави могат да измерват въздействието на предприеманите от тях мерки за намаляване на ПНУ. За някои държави членки обаче ПНУ означава излизане от образователната система преди завършване на гимназиално образование, докато за други – напускане на училище без подходяща квалификация. Сравнението допълнително се затруднява от факта, че отделните държави имат различни изисквания за необходимата квалификация в края на училищното образование и за процента учащи, които се очаква да я постигнат. През 2003 г. Съветът на министрите на образованието на ЕС подчерта значението на необходимостта от подходяща квалификация за „осигуряване на пълна заетост и социално сближаване“ (Съвет на Европейския съюз, 2003 г., стр. 4). Усилията за постигане на единна мярка се усложняват от различните администрации, които предпочитат да използват различни определения за своите цели. В резултат на това не всички държави членки прилагат определението на Евростат.

Трудности създава и понятието „неучастващ в никаква форма на образование или обучение“. То е близко до понятието „неангажиран с трудова дейност, образование или обучение“ (NEET), което се ползва в много държави членки. Но макар групата на неангажираните с трудова дейност, образование или обучение (NEET) да се

припокрива с тази на преждевременно напускащите училище, те не съвпадат напълно. Понятието NEET също се дефинира трудно и някои държави са въвели подкатегории на категорията NEET.

Трудностите с дефинирането на ПНУ в различните държави членки са очевидни. Въпреки това опитът да се въведе единна мярка за отчитане на преждевременно напускащите училище е от полза за постигане на общата цел за намаляване на степента на ПНУ сред всички учащи. Това определение за ПНУ представя явлението като резултат; то измерва броя учащи, които напускат образователната система, но не обяснява защо напускат. Разбирането на причините за преждевременно напускане на училище може да допринесе за разработването на политики и предприемането на информирани действия.

В литературата също се ползват разнообразни термини за ПНУ като „отпадане“, „изтласкване“, „спиране от училище“, „пренебрегване“, „изоставяне“, „доброволно напускане“, „ранен изход от образователната система“ и „незавършване“. Тези термини се ползват по различен начин и някои автори ги прилагат за означаване на ПНУ като резултат. Други ползват термините по начин, който говори за наличието на различни процеси сред отделните подгрупи учащи, обуславящи различни пътища към ПНУ. Това показва, че ПНУ е многостранно явление, което изисква предприемането на различни действия за различните групи учащи.

Моделиране на ПНУ като процес, в който участва сложен набор от взаимодействиящи сили

Ако ПНУ е резултат от различни процеси, които въздействат по различен начин върху различните хора, тогава е малко вероятно един единствен курс на действие да доведе до намаляване на ПНУ. Необходимо е по-скоро да бъдат разгледани процесите, поради които едни учащи завършват успешно гимназиално образование, а други не успяват. Един от подходите, които се оказаха полезни за разбиране сложността на тези процеси, е анализът на силовите полета, разработен от Кърт Люин (1943). Върху всеки отделен учащ влияят различни сили. Едни подтикват учащия към желаните резултат – завършване на гимназиално образование, други го тласкат в обратната посока и водят до ПНУ. Силите, тласкащи към ПНУ, могат да бъдат разглеждани като набор от рискове, които се проявяват на ниво училищна организация, учащ, ситуация, в която се намира учащият, или взаимодействие между учащия и училището. Във втория доклад рисковите фактори бяха групирани тематично около набор от теми, върху които да бъде съсредоточено вниманието (за по-подробна информация относно рисковете вижте Приложение 1 на Европейска агенция, 2017 г.).

На ниво училищна организация акцентът бе поставен върху дисциплината в училище, учителите, учебния план и мястото на училището в местната общност. Когато в тези области съществуват проблеми, крайният резултат е, че училището изтласква учащия от образователната система. Този процес е известен като **изтласкване от училище**. На

ниво учащ или ситуация, в която се намира учащият, акцентът бе поставен върху финансовото положение, семейството, заетостта, здравето и приятелския кръг. Това са сили, които карат учащия да прекрати образованието си; този процес е известен като **спиране от училище**. Акцентите, свързани с взаимодействието между учащия и училището, отразяват рисковете, които водят до постепенно отчуждаване от образователната система. Този процес е известен като **отпадане от училище**. Тук акцентът бе поставен върху академичния успех, мотивацията и усещането за принадлежност към училището.

Открояването на три различни процеси, които носят различни рискове за отделните хора, дава възможност да бъдат набелязани действия за намаляване на ПНУ, насочени към три основни области:

- подобряване на училищната среда;
- подобряване живота на учащите извън училище;
- подобряване на академичния успех, мотивацията и усещането за принадлежност на учащите към училището.

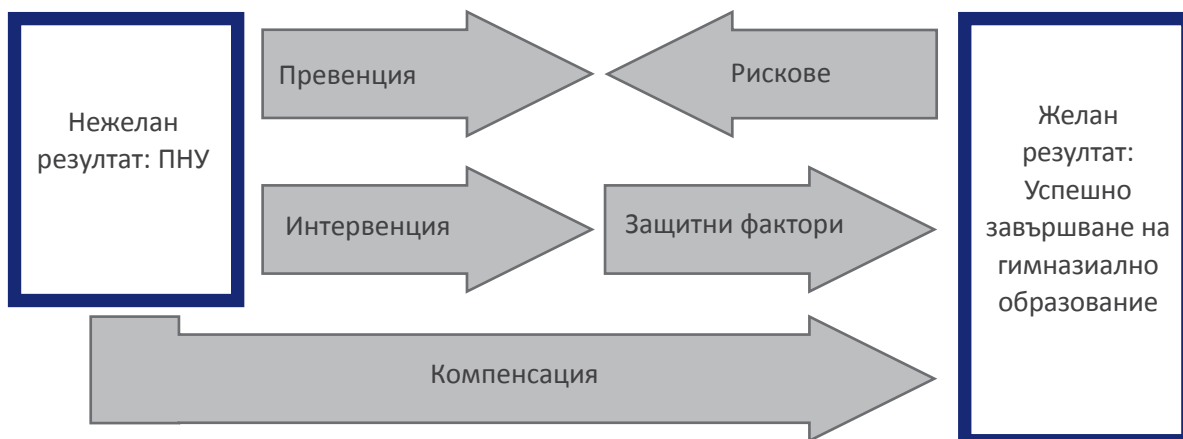
Въпреки тези рискови фактори обаче някои учащи все пак успяват. Следователно би трябвало да съществува набор от защитни фактори, които действат в обратна посока. За някои учащи с увреждания/СОП такива фактори биха могли да бъдат например приобщаващата училищна среда, добрите взаимоотношения между учители и учащи, учебен план, съобразен с нуждите на учащите, ангажираност от страна на родителите, които подкрепят училището, насърчават учащия и допринасят за неговата мотивация, както и достатъчно финансови ресурси в семейството, позволяващи на учащия да продължи своето образование.

Теоретично е възможно рисковете и защитните фактори, оказващи влияние върху всеки отделен учащ, да бъдат наблюдавани, за да се предвиди вероятността от ПНУ. Може да се предположи, че разбирането за рисковете и защитните фактори на ниво население ще доведе до действия на различни равнища (национално, училищно, семейно, индивидуално). В документите за политики на ЕС възможните действия са групирани в три категории: превенция, интервенция и компенсация. Различните автори влагат в тези термини различен смисъл. В този доклад те се разбират, както следва:

- Превенцията предполага предвиждане на рисковете и предприемане на действия преди възникването им.
- Интервенцията приема, че рисковете продължават да съществуват, но се опитва да ги преодолее или да засили действието на защитните фактори.
- Компенсацията се прилага в случай, че образованието не се е развило по план, и дава втори шанс за учене или увеличава възможностите за обучение през целия живот.

Взаимодействието между рискове, защитни фактори, превенция, интервенция и компенсация може да бъде представено в модел, който да се прилага на местно или национално равнище за набелязване на конкретните сили, оказващи влияние върху процесите, и на действията за преодоляване на ПНУ. Този модел бе представен във втория доклад и е възпроизведен тук във фигура 1.

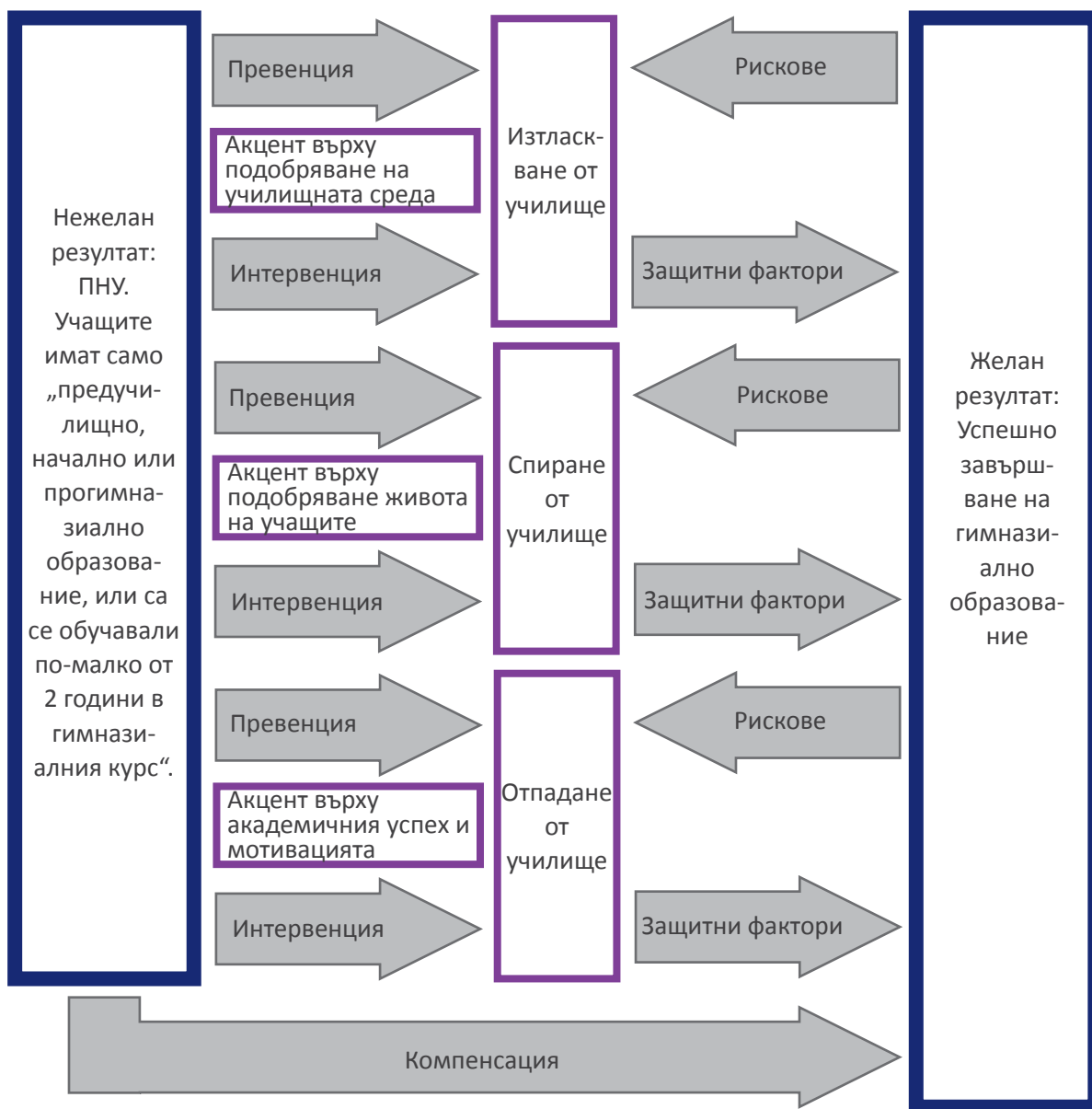

Фигура 1. Сили, водещи до или предотвратяващи ПНУ (Източник: Европейска агенция, 2017 г., стр. 20)

Както вече бе обяснено, съществуват различни процеси, които оказват влияние (изтласкване, спиране, отпадане от училище). Те действат на различни нива (училищна организация, учащ, ситуация, в която се намира учащият, взаимодействие между учащия и училището). Това означава, че моделът може да бъде възпроизвеждан за всеки процес и ниво.

Фигура 2. Модел на силите и процесите, участващи в ПНУ (Източник: Европейска агенция, 2017 г., стр. 22)

Моделът е замислен като гъвкав инструмент, който насърчава разглеждането на трите основни процеса и свързаните с тях рискове и защитните фактори с оглед

нивото на предвижданата политика (международна, национална, местна или училищна). Така той може да доведе до приемането на набор от целенасочени действия с акцент върху: фактори от по-широката социална среда, които оказват влияние върху живота на учащия; подобряването на училищната среда; или личността на учащия с фокус върху неговия академичен успех, мотивация и ангажираност в училище.

Макар моделът да насърчава разглеждането на всеки един от трите процеса – изтласкване, спиране и отпадане от училище – поотделно, това не означава, че върху даден учащ влияе само един процес. Това противоречи на проучването на Европейския парламент (2011 г.), в което ясно се открояват различни подгрупи учащи. Възможно е в течение на своя живот и образование един учащ да бъде повлиян от сложно взаимодействие между всичките три процеса (виж примера на стр. 23, Европейска агенция, 2017 г.).

В този обобщен доклад се споделя мнението на Кофийлд (1998), че е по-важно вниманието да бъде съсредоточено върху действия, насочени към интервенция и превенция, отколкото към компенсация. Въпреки това в някои страни се прилагат впечатляващи компенсационни подходи като Youthreach в Ирландия например, които изглежда отговарят на нуждите на учащи, отпаднали от масовото образование. Според други автори компенсацията може да бъде от полза и за учащи, които са прекратили образованието си преждевременно поради спиране от училище по лични причини. Тези причини могат да бъдат финансови, семейни, полагане на грижи за други хора, започване на връзка или родителство.

Мониторинг и системи за ранно предупреждаване

Дефинирането на ПНУ от гледна точка на неговия резултат улеснява мониторинга в различните държави членки. То позволява да се разбере цялостният мащаб на проблема и да се оценят политиките и действията. Простата статистика показва, че степента на ПНУ намалява в цяла Европа и се приближава към поставената за 2020 г. цел. Простите системи за мониторинг обаче имат ограничено приложение предвид сложността на процесите в основата на ПНУ. Те не дават възможност да се осъществява мониторинг на различни групи учащи с увреждания/СОП или в различни райони на отделните страни. Съветът на Европейския съюз препоръчва разработването на широк спектър от показатели, данните от които да се ползват по пет основни начина:

- ранно установяване на учащи в риск от ПНУ;
- определяне на критерии и показатели за неравностойно положение в образованието;
- изясняване на причините за ПНУ;
- разработване на целенасочени политики на различни равнища;
- създаване на основа за предоставянето на насоки и подкрепа в училищата.

Системи за ранно предупреждаване за учащи с увреждания/СОП в риск от ПНУ са разработени и се прилагат в много училища в Съединените щати. Подобни системи се ползват и в Европа. Тези системи обикновено включват когнитивни и поведенчески мерки, съсредоточават се върху отделни учащи и имат потенциала да подобрят подкрепата и да намалят ефекта от отпадането от училище. Фигура 2 обаче показва, че е необходим по-широк набор от показатели, за да се обхванат всички акценти, свързани с различните рискове и процеси на изтласкване, спиране и отпадане от училище, и да се предприемат информирани действия за превенция и интервенция. Това може да доведе до въвеждането на системи за мониторинг, основани на:

- Критерии за отчитане на фактори на национално равнище и на ниво образователна система, като процент завършващи училище, успех сред групи учащи с различни характеристики, включително с увреждания/СОП, степен на социално неравенство и състояние на пазара на труда. Това дава известна представа за по-широката социална среда на учащите и позволява да се открият диференцирани показатели за резултатите от образованието.
- Критерии, свързани с местната и училищната среда като индивидуално представяне в училище, степен на приобщаване, взаимоотношения учител-учащ, качество на преподаването и ученето, възможности за профилиране и избор, залегнали в учебния план.
- Критерии с акцент върху личността на учащия, чрез които се измерва например посещаемостта, ангажираността в училище, емоционалното въздействие, когнитивната способност, постиженията, мотивацията, чувството за принадлежност, промените в личните или семейни обстоятелства, както и възгледите и стремежите на учащия.

ПРЕПОРЪКИ

Вторият доклад (Европейска агенция, 2017 г.) съдържа препоръки към разработващите политики. Представяме ги и тук:

1. Понастоящем усилията за прилагане на политики по отношение на ПНУ са обещаващи. Стремехът да се дефинира ясно ПНУ, да се създадат системи за мониторинг (на национално, местно и индивидуално равнище), с които да се отчита степента на проблема и въздействието на отделните интервенции, и да се въведат определения и показатели, които биха били от полза за транснационални сравнителни анализи, са все полезни стъпки. Основна задача на разработващите политики на национално и европейско равнище е да се разширят тези усилия, така че всички европейски страни да имат подходяща основа за предприемането на интервенции, основани на политики.
2. Наред с разширяването на обхвата на текущите системи за мониторинг е добре тези системи да станат по-чувствителни към реалностите на маргинализацията в

образованието. Ключът тук е да се ограничи приложението на едностранни определения и самостоятелни показатели. Необходимо е да се обърне внимание на връзката между ПНУ и други фактори, водещи до ниски образователни резултати, на сложните процеси, чрез които се проявява ПНУ, и на разнообразните начини, по които различни групи и индивиди стигат до ПНУ.

Това би било възможно, ако разработващите политики работят за въвеждането на по-усъвършенствани системи за мониторинг. В идеалния случай тези системи би трябвало да регистрират редица образователни резултати (постижения, преход към други образователни форми, заетост и т.н.), като отчитат тези резултати на ниво отделен учащ и ги свързват с данните за средата на учащите и техния опит в образователната система.

3. По-усъвършенстваните системи за мониторинг на национално равнище са само част от решението. Различните нива на образователните системи трябва да имат адекватна информация за това какво се случва с учащите в тях. По-специално училищата трябва да знаят какво се случва с отделните учащи – на какви рискове са изложени, какви образователни резултати постигат и как реагират на интервенциите. Следователно, разработващите политики трябва да подкрепят училищата и другите звена на образователната система в изграждането и прилагането на собствени системи за мониторинг. В много училища необходимите данни вече ще са налице, но вероятно се съхраняват на различни места и са достъпни за различни учители и други професионалисти. Всъщност може да се окаже, че е необходимо просто да се консолидират данните и да се подпомогнат училищата да разберат как да използват най-добре информацията, с която вече разполагат.

4. Системите за мониторинг имат смисъл само ако създават предпоставки за ефективни интервенции. Изследванията ясно показват, че такива интервенции трябва да имат широк обхват. Много малко вероятно е едностранни интервенции, които се предприемат едва когато рискът от ПНУ е сериозен, да доведат до чувствително намаляване на степента на ПНУ или да обвържат евентуален спад със съществено подобряване на образователните резултати. Интервенциите трябва да се провеждат през целия живот на учащите, да обхванат всички аспекти на опита им в образователната система и да се простират отвъд образователните институции към фактори от семейната и социалната среда, които излагат учащите на риск. Те трябва да включват интервенции, насочени към вече съществуващи рискове, но и превантивни мерки за предотвратяване на тяхното възникване.

Планирането и провеждането на такива интервенции представляват огромно предизвикателство пред разработващите политики. Предложеният модел донякъде би могъл да послужи като концептуална рамка за развитието на интервенции. Няма съмнение обаче, че много аспекти на образователната политика – и на по-широката социална политика – играят роля за справянето с ПНУ. Координацията между различните отдели на министерствата представлява

огромно предизвикателство. Това предизвикателство обаче може да бъде смекчено, ако политиката за намаляване на ПНУ се възприема като част от по-общата политика за подобряване на образователните резултати и ограничаване на неравенството и маргинализацията в образованието. Така намаляването на ПНУ няма да бъде просто *още една* приоритетна политика, а резултат от прилагането на тези по-общи политики.

По-специално, би било от полза за разработващите политики да съсредоточат усилията си не толкова върху предотвратяването на ПНУ като отделен резултат, измерен въз основа на придобита квалификация и/или етап на напускане, а върху постигането на по-функционално разбиране за това явление. С други думи ключовият въпрос е не колко млади хора напускат училище преди да достигнат до някакъв, малко или много, произволно набелязан етап, но колко от тях напускат, преди да са подготвени да се справят в света на възрастните. Това поставя по-съществени въпроси за целите на образователните системи и тяхната ефективност в постигането на тези цели.

5. Както е необходимо да бъдат изградени системи за мониторинг на всички нива на образователните системи, така е необходимо и ефективни интервенции да се прилагат на всички нива, и най-вече в училищата. Самостоятелните национални инициативи едва ли ще постигнат много освен ако не са част от по-общи усилия за подобряване на качеството и ефективността на всички нива на образователната система, както и от усилията на равнище местна общност, училище и клас, имащи за цел да осигурят реални възможности за реализация на всеки учащ. Следователно, основна задача на разработващите политики е да подкрепят училищата и другите звена на образователната система в постигането на тази цел.

6. Базата от научно потвърдени данни за връзката между ПНУ и уврежданията/СОП е по-ограничена, отколкото би ни се искало. Тя обаче показва, че данните не се различават кой знае колко от тези за общото образование. Разработващите политики имат основание да разглеждат учащите с увреждания/СОП като рискова група и да се стремят да задържат тази група в училище чрез целеви интервенции. Рисковете сред тази група обаче не се различават съществено от тези сред другите групи и следователно трябва да бъдат включени в основните интервенции и практики вместо да се разглеждат като напълно отделен специален случай. Както може да се очаква, данните за степента на ПНУ като цяло показват, че качествените училища, които взимат под внимание индивидуалните характеристики на учащите и взимат мерки на ранен етап за преодоляването на лични трудности, са ключът към намаляването на ПНУ. Ако приемем, че практиките на тези училища са в основата си приобщаващи практики, тогава данните показват, че развитието на приобщаващо образование може да бъде важен фактор за справяне с ПНУ сред учащите с увреждания/СОП.

ПРОДУКТИ НА ПРОЕКТА

Два доклада са публикувани на уеб страницата на Агенцията, а резултатите са представени на международна конференция за училищни психолози.

- Европейска агенция за специални образователни потребности и приобщаващо образование, 2016 г. *Early School Leaving and Learners with Disabilities and/or Special Educational Needs: A Review of the Research Evidence Focusing on Europe* [Преждевременно напускане на училище и учащи с увреждания и/или със специални образователни потребности: Преглед на изследователските данни с фокус върху Европа]. (ред. А. Дайсън и Г. Скуайърс). Одензе, Дания

В този доклад са представени констатациите от прегледа на изследователските данни за ПНУ в Европа, особено по отношение на младите хора с установени увреждания/СОП. В прегледа са обхванати предимно публикувани материали, които се отнасят пряко до ситуацията в една или повече европейски държави и са достъпни на английски език. Изследванията, които отговарят на тези критерии обаче, са оскъдни. Ето защо европейската научноизследователска литература е допълнена, където е необходимо, с литература от други части на света.

- Европейска агенция за специални образователни потребности и приобщаващо образование, 2017 г. *Early School Leaving and Learners with Disabilities and/or Special Educational Needs: To what extent is research reflected in European Union policies?* [Преждевременно напускане на училище и учащи с увреждания и/или със специални образователни потребности: До каква степен научните изследвания намират отражение в политиките на Европейския съюз?]. (ред. Г. Скуайърс и А. Дайсън). Одензе, Дания

Този доклад обобщава основната научноизследователска литература за степента на ПНУ сред учащите с увреждания/СОП, като констатациите и изводите са сравнени с позициите, възприети в документите за политики на ЕС. Прегледът завършва с препоръки към разработващите политики за по-ефективно справяне с проблема с ПНУ, особено сред учащите с увреждания/СОП.

- Г. Скуайърс, 2017 г. *Early School Leaving and SEN: Understanding the literature and policy in Europe* [Преждевременно напускане на училище и СОП: Преглед на литературата и политиките в Европа]. Доклад, представен на конференцията на Международната асоциация за училищна психология през 2017 г., Манчестър, Обединеното кралство, събота, 22 юли 2017 г.

Разработеният модел за анализ на процесите, водещи до ПНУ, бе представен на международна конференция за училищни психолози. Моделът бе приет добре от участниците, част от които пожелаха да го внедрят на училищно ниво.

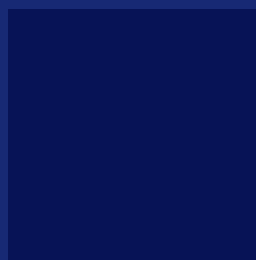

Секретариат:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Тел.: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Офис в Брюксел:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Тел.: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org